GEÇMİŞİN IŞIĞINDA BUGÜN (Martin Lings)

Zamanımızdan çok önce, geçmişte, kuşların uçuşunu taklit ederek, insan vücudunu havalandıracak bir araç icat etmek için değişik bireysel atılımlar yapıldı. Fakat bildiğimiz kadarıyla bu alanda gerçek bir başarıya ulaşılması ve bu tür maceralara ***genel*** bir eğilimin doğması ancak günümüzde gerçekleşti. «Uzayın fethi» ve son olarak da «aya yolculuk» için duyulan aşırı ve yaygın isteği Everest'e tırmanıştan ve ***diğer*** başarılı tırmanışlardan bütünüyle soyutlamak mümkün değil. Bütün bu hareketlerde, güdülerden birinin Pandora'dan miras kalan boş merak olduğuna hiç şüphe yok. Fakat her ne kadar tuhaf görünse de, **"Cennetten Kovulma"**ya neden olduğu söylenebilecek bu dışa dönük ve parçalayıcı eğilimle birlikte, **Kovulma ile kaybedileni yeniden elde etme bilinçaltı güdüsünün de etkisi yok mu?**

İlk İnsanın en belirgin özelliği, hem İnsanî hem de insanüstü bir tabiatı olmasıydı ve insan hâlâ varlığının derinliklerinde kendi kendini aşma, «akıntıya» kürek çekme, beşerî olan ruhla İlâhî olan Kalb arasındaki rabıtayı yeniden sağlama ihtiyacını duymakta... Genelde bu ihtiyacın yalnızca ruhun bir anlamı olduğu ruhsal düzlemde engellendiği bir çağda normal insanlık düzleminin Ötesine ulaşmak için duyulan güçlü dürtü, kendini daha aşağı bir düzlemde göstermek zorunda bırakıldı. Bu yüzden buna, **«YUKARI VE ÖTE»** hurafesi denilebilir, çünkü hurafe geçmişte **«ertelenmiş»** olan ve anlaşılmaksızın süren bir şeydir.

BÜTÜN DİNLERDE BİR **«ÜÇ DÜNYA»** ÖĞRETİSİ VARDIR:

<u>Ruhun, canın ve bedenin dünyası...</u>

Can ve beden (psişik ve bedensel) «bu dünya» dediğimiz şeyi oluştururlar. Kapısı Kalb olan Ruh dünyası ise, tümüyle bu dünyanın ötesindedir ve beşerî melekelerin kapsamı dışındadır. Kalb'de taht kurmuş olan ve can ile Ruh arasındaki rabıtayı sağlayan araç, atalarımızın zekâ dediği insanüstü bir melekedir.

Hinduizm'de bu üstün görme melekesi heykellerde ve dinî sanatın diğer çeşitlerinde, alnın ortasına yerleştirilen üçüncü göz ile ifade edilir. Hristiyanlık ve İslâm'da «Kalb gözü» [1]diye adlandırılan bu meleke, İslâm'ın kutsal dili Arapça'da aynı zamanda «Kalbin Kaynağı» anlamına da gelir ki bu ruhun **«AB-I HAYATSA İÇTİĞİ KAYNAKTIR. HRİSTİYANLIKTA DA BU İKİ SİMGE BİRLEŞTİRİLMİŞTİR, ÇÜNKÜ ŞEYTAN CENNETTEN DÜŞERKEN ALNINDAKİ GÖZÜNÜN DÜNYAYA GRANİT ŞEKLİNDE DÜŞTÜĞÜ VE BU ZÜMRÜDÜN SONRADAN HZ, İSA'NIN SON AKŞAM YEMEĞİNDE KULLANDIĞI KÂSEYE OYULARAK YERLEŞTİRİLDİĞİ YOLUNDA BİR İNANIŞ VARDIR." [2]**

İmgelem, mantık ve belleği kapsayan düşünce, kendi içinde saf bir insan melekesidir. Fakat can ile ruh arasında var olan fiilî süreklilik sayesinde, düşünce belli bir derecede zekânın ışığından etkilenebilir.

---

[1] Türkçede de «göze» sözcüğünün ayni anlamda kullanılması çok anlamlıdır,

[2] **Bugünlerde ziyaret edilen Daga Zümrütünü iyi anlayabildiniz mi? (Şeytanın düşen gözü mü?)**

Daga: Dağ, hançer**,**

Zümrüt ve Dağ ilişkisi bazılarına çok şeyler hatırlatır.

400 KİŞİYLE KORUNAN ZÜMRÜT

Saf zümrüt kayası olarak DÜNYANIN EN BÜYÜK TAŞI OLARAK KABUL EDİLEN DAGA ZÜMRÜTÜ İstanbul Mücevher Fuarı'nda sergilenmeye başlandı.

UBM Rotaforte tarafından düzenlenen ve Türk Ekonomi Bankası (TEB) sponsorluğunda gerçekleştirilen fuarda, yoğunluk nedeniyle sabah saatlerinde alana sokulamayan 12 bin 360 karat ve 2,5 kilo ağırlığındaki zümrüt taşı, yoğun güvenlik önlemleri altında Valentine Diamond firmasının standına yerleştirildi.

Tangülü, zümrüte paha biçilemediğini, bu tarz bir parçanın borsa değeri, terazi değeri olamayacağını ifade ederek, ''Bizim Kaşıkçı Elması gibi. Her zaman satışı da söz konusu olmaz. Biz sadece bunu buraya sergilemek için getirdik. Burada bulunduğu süre içinde nasıl koruduklarını, nerede koruduklarını da bilmiyorum. Akşam özel bir kasada saklanacak. İsminin açıklanmasını istemeyen ve sadece bu işleri yapan uluslararası bir nakliye firması getirdi'' dedi.

Gören herkesin çok şaşırdığını, Sultanahmet Meydanı'nda sergilense herkesin tarihi bir eser gibi göreceğini, ancak burada herkes mücevherci olduğu için 50 metre öteden görüp anladıklarını anlatan Tangülü, ''Bu bir efsane. Bu işle çok uğraşan insanın da bunu hayatı boyunca görme şansı yok. Bu şansı burada yakaladılar'' dedi.

Zümrütün sergilendiği stantta basın mensupları, güvenlik elemanları ve ziyaretçiler nedeniyle yoğunluk oluştu.

Erişim: 22.03.2012 / http://www.sabah.com.tr/Ekonomi/2012/03/22/400-kisiyle-korunan-zumrut

«Döğaötesi»nin. yani bu dünyanın ötesinin incelenmesi demek olan metafiziğin amacı, aklı bu etkilenmeye açık tutup, düşüncelere aşkın bir eğim vermektir.
Bu, daha açık bir deyişle insanın muktedir olduklarının yüceltilişidir, zira bunun ötesinde İnsanî olan biter ve insanüstü olan başlar. Bununla beraber, insanın aslî özelliği insanüstüyle olan ilişkisidir ve bu paradoks Taoizm'de can'ı Ruh ile yeniden ilişki kuran insan için kullanılan **Chenn-Jen** (GERÇEK İNSAN) terimiyle ifade edilir.'
Son dörtüz yıl boyunca Batılı düşünce, «GERÇEK İNSAN» kavramı etrafında değil de hayvanlar âleminin en üstün üyesi olan «bildiğimiz şekliyle alelade, insan» kavramı etrafında toplanan hümanizmin, insanüstüyle ilgilenmekten geri durarak veya insanüstü konusunda kuşkular türeterek, insan akımı bütün gerçek ve aşkın imkânlarından yoksun kılma yollarını araması ve onu ***adeta zor*** ayakta durulabilen alçak çatılı bir binaya hapsedip uçmasına izin vermesi çok düşündürücü.
Çağdaş felsefe evrenin yüksek menzilleriyle açıkça ilgilenmiyor ve genelde zekâ, metafizik gibi kelimeler, krallıktan cumhuriyete dönen bir devletin saray mücevherleri gibi, geçmişten kalma hatıralar olarak saklanırsa çok yerinde olacak. Fakat bu derece vicdanlılık, çok fazla yerme ve ihanet sayılabilir. Modern bilim veya edebiyatın bir kahramanını **«çok akıllı bir insan»** diye tanımlama göz kamaştırıcı bir şey olmasa gerek ve öyle oluyor ki bir adam bazen hayatının uzunca bir bölümünü karşı-entellektüel hareketlere ve hatta inşan ruhundan üstün hiçbir şeyin olmadığını savunmaya hareıyabiliyor ve hâlâ «günümüzün önde gelen entelektüellerinden biri» diye adlandırılabiliyor. Kelimenin anlamı gerçekten değiştiğinden değil; zira Meister Eckhardt'ın ifade ettiği şeye zaman olarak hâlâ yakınız:
«CAN'IN İÇİNDE YARATILMAMIŞ BİR ŞEY VARDIR.. BU ZEKADIR.»
Bir insana akıllı demekle, entellektüel demek arasında hâlâ fark var, çünkü entellektüel kelimesi esrarlı bir şekilde yüceltilen bir şeyin imâsını da içinde bulunduruyor. Bu yüzden de, gösteriş amacıyla kullanılmasındaki değeri artıyor. Aynı şekilde Sovyetler Birliği'nin diktatörü **«Komünizmin maddî ve manevî çıkarlarından bahsederken, kendi ağzıyla söylediği terimlerde çelişkiye düşecektir.** (Çünkü tanım gereği Komünist, maneviyata inanmaz) ve sonra ne demek istediğini anlatma adiliğine kalkışacaktır. Öte yandan Batıda hümanistler, ateistler, agnostikler konuşmalarında önemli bir yer tutan **«manevî»** kelimesini hiç de bırakmak niyetinde değiller. Belirsiz derecede anlamsız bir sanat eseriyle karşılaştıklarında, onu hiç duraksamadan «mistik» diye niteleyecek sanatçı ve sanat eleştirmelerinden de yoksun değiliz. Eğer istenen ***gerçekse*** -ki realizm zamanımızın «ideal»lerinden birisi olarak kabul edilir- o halde uzay roketlerinin, kendisini aşmak için parmağım bile kıpırdatmayan, olsa olsa uçurumlarla dolu, yalınkat bir dünyadan havalandıklarını itiraf etmeliyiz!
Öte yandan eskilerin tavırlarının «kanatlı» olduğunu söylemekle kelimeleri yanlış kullanmış sayılmamalıyız, çünkü Doğu'da olduğu gibi Bâtı'da da, dünyanın her yerinde tefekkürle geçen hayat, insanın ulaşabileceği en üstün hayat tarzı olarak kabul ediliyordu ve bunun özelliği, kişinin düşüncelerini Ruh'un üzerinde yoğunlaştırarak, entellektüel sezginin kanatları üzerinde ona doğru yükselmek istemesidir.
Eski inanışa göre, ay küresi bir simgeden başka bir şey değil: İnsanın sonsuz ve ebedî yolculuğunda, bu dünyanın sınırlarını aştıktan sonra geçmesi gereken ruhî merhalelerin ilki olan ebedi cennetten en altın çağının, Ay Cennetinin, zaman ve mekânın maddî dünyasına yansıyan gölgesinden başka bir şey değil. Dante'nin Pcrodiso'sunun ilk kantosunun geçtiği yer burasıdır. Çünkü A'raf dağını tırmandıktan sonra, Dünya Cennetinden yükselerek tırmandığı cennet bu cennettir.
Uzayı uçarak aşıp bildiğimiz aya ulaşma düşüncesi uzun bir zaman akıllarda yer ederken, Dante'nin tarif ettiği yolculuğun gerçekten yapılmış olduğu nedense pek düşünülemez.
Bütün bunlara, Dante'nin yolculuğunun eskiden olduğu gibi bugün de gerçekleşebilecek bir ihtimal olduğu; modern dünyada da bazı gerçek mistiklerin [3]olduğu ve hatta bunların Ortaçağ'da da küçük bir

---

[3] «Mistik» kelimesi kısmen «entellektüel» kelimesiyle çakışmakta; çünkü mistik, Tanrı'nın Ülke'sinin gizlerini sezen veya sezmeye talip olan birisidir ve zekâ, bu sezişin meydana geldiği melekedir. Genellikle, «mistik» daha genel bir kelimeyken, «entellektüel» kelimesi aşktan çok bilginin gizemli yolunu anlatır; yine de burada «entellektüel sevgi» bazen «mistik sevgi» veya «kutsî sevgi» yerine kullanılır. Bu iki mistik yolun daha açık ve geniş bir tarafı için bkz. Frithjof Sehuon, Gnosis, s. 45-46

azınlıktan öteye geçemedikleri söylenerek itiraz edilir. Bu som nokta göz önüne alınarak, Ortaçağ Avrupa'sından çok daha iyi bir durumda olan yer ve zamanlar için de aynı şey söylenebilir. Demirçağ'da dünyanın ışığı olarak kabul edilen mistiklerin azınlıkta olmasından ötürü bu çağa Karanlık Çağ da denilmiştir. Bununla beraber Dante'nin yaşadığı dönem Demir Çağ'm son zamanlarına rastlıyorken, bu azınlık, görmezlikten gelinemiyecek bir çoğunlukla aynı çizgideydi. Zira insanın en üstün ideallerini temsil etmekteydi. Avrupa hâlâ İsa'nın etkisindeydi ve aynı nedenle de İncil'deki Meryem ve Marta hikâyesinin etkisi altındaydı: Meryem'in mirasçıları ve «gerekli olan tek şeyin» sahipleri olarak... Bu azınlık, onları izleyen, kendiliğinden teslim olmuş anormal bir çoğunluk için bir norm teşkil etmekteydi ve bu azınlık toplumun değişik tabakalarına ruhsal etkisini akıtabilecek bir durumda, sanki bir piramidin en tepesinde bulunmaktaydı. Bu anlamda (eşyanın tabiatı gereği) bu piramid hâlâ var; ama «resmen» yere çalınmış bir durumda.

(Hindu Purana'larına göre bedensel hastalık, dört çevrimden üçüncüsü olan Dwapara Yuga'ya yani Bronz Çağ'a kadar bilinmekteydi. Tarih öncesinden (kuşaktan kuşağa aktarılarak) gelen eski iyileştirme bilimlerine göre, «sihirbaz hekimsin işlevi çoğunlukla papazın işlevlerinden biriydi. Bu yüzden geleneğe göre insana önce ilhamla ve bazı hallerde de vahiyle gelen belli kozmolojik gerçeklerin bilinmesine dayanan ve herbiri dinin bir dalı olan eski bilimlerle de az çok ilgiliydi.

Bu gerçeklerin her biri, evrendeki uyumun görünüşleridirler: onlar mikrokosmos, makrokosmos ve meta- fcosmos arasındaki (yani insanoğlunun küçük dünyasıyla, büyük dış dünya ve hepsini aşan öte-dünya arasındaki) uygunluğun ta kendisidirler. Bir örnek verirsek, **gezegenlerin her biri (yani güneşle birlikte çıplak gözle görülen yedi gezegen) belirli bir madene, belirli taşlara, bitkilere ve hayvanlara, belirli bir renge, bir müzik gamındaki notaya tekabül eder. Kendisine özgü günleri, saatleri vardır; vücudun belirli kısımlarına nezaret eder; belirli hastalıklara ve ruhî düzlemde belirli huylara, fazilet ve kusurlara, metafizik olarak da Yedi Cennetten birisine, belirli melek güçlerine, Azizlere; Peygamberlere ve Tanrı'nın kutsal isimlerine tekabül eder.**

Tek bir bilim, evrenin bütün gizlerini kapsayacak derecede ilerleyemez ve bu yüzden birçok geleneksel tıp bilimi vardır. Fakat genelde yalnızca fizyoloji, biyoloji, botanik, mineraloji, kimya ve fizik (modern bilimlerin baktığından farklı bir bakış açısıyla) değil, aynı zamanda astroloji; bazen müzik; harflerin ve sayıların bilimi denilen şeyle, metafizik; teoloji; geniş, pratik bir ayin bilgisi, önceden farz edilen bu tür anlayışlardan biri doğrultusunda iyileştirmeye duyulacak doğal, önemli bir eğilimle inceden inceye uygulanır.

Abartmalara sık sık yer verirken, dünyanın değişik yörelerinde geleneğin nesilden nesile devrettiği eski bilimlerin başardığı garip tedavileri tamamıyla reddetmek aptalca bir şey. Ancak bu eski bilimlerle modern tıb arasında bir köprü yok, Çin ve Japonya'da hâlâ geniş çapta uygulanan ve Batıkların «akupunktur» dedikleri eski Çin tıb biliminin bir kolunun, dikkate değer faydalan yüzünden bazı Batılı doktorlar tarafından kısmen benimsendiği doğrudur. Fakat modern tıb dünyasında yaygın bir şekilde benimsenmesi şüpheli; çünkü akupunktur'un modern bilimin hiç itibar etmeyeceği, deneysel araştırmalara dayanmayan ve vücudun değişik kısımları arasındaki «belirsiz» ilişkilere bağlı olan bir yönü de vardır.

Akupunktür'ü uygulayan bazı Batılı doktorlar, gerçekle onun deneylerden kaynaklandığını iddia ederek onu modern tıb ile bağdaştırmaya çalışmışlardır. Fakat bu safî bir hipotezdir ve eskilerin bilime yaklaşışı ile modern yaklaşım arasında itiraz edilemeyecek farklılığı bir kenara bırakalım, örneğin midesinden şikayeti olan birisine, ayak başparmağındaki bir sinir merkezinden, karaciğer şikayetine ayak bileğinden, böbrek şikayetine dizden, büyük bağırsak şikayetine dirsekten tedavi uygulanacağının yapılan deneyler sonucu keşfedildiği gerçekten inandırıcı mıdır?

Bu tür bilimlerin, modern bilim tarafından yüzeysel- ve istisnai olarak alınması ve geçmişle bugün arasındaki devamlılığı (belki de ilacın kullanılışını birden fazla ihsan biliyordur) bir yana bırakılırsa, modern tıp kendisinin de ifade ettiği gibi, salt insanın pratik deneylerine dayanan katıksız bir insan icadıdır.

Şüphesiz doktorun mesleği hâlâ acil ihtiyaçlara verilen her cevapta bulunan kutsallığa sahip ve bunun

---

John-Murray, 1959).

yaradılıştan gelen kutsal olmayan karakterine rağmen tıp bilimine de uygulanabilir olduğu tartışılabilir, zira birçok modern icadın «ata»sına «ihtiyaç»ı olmasa bile, bazılarının, özellikle tıbbî olanların var. Eğer uzak geçmişten bir adam günümüze gelebilseydi, onu en çok dişçilerimizin mahareti mi yoksa dişimizin çürüklüğü mü çarpardı? Kutsal bir bilimi uygulamanın mükâfatının azalması oranında hasta sağlığının arttığı, salgınların hükmü altında olan çok kötü, kalabalık bir dünyada, özellikle modern tıp bilimine (yani bunalımı alt edebilmek için çok sayıda, erkek ve kadını eğitip, örgütleyebileceğimiz ve meziyet açısından çok titizlik istemeyen bir bilime) ihtiyaç olduğu bile söylenebilir.

Buna rağmen atalarımızın bütün bunları itiraf ettikleri ise son derece şüpheli bir konu. Her halde, modern tıp biliminin gelişmesini sağlayan hümanistik görüş açısının, tıbbî tedaviyi gerektiren birçok hastalığa sebep olduğunu iddia etmişlerdir. Genelde hümanizmde olduğu gibi hümanizmin bu özel tezahüründe de -aynı şey diğer modern bilimler için de geçerli- dir- kıyıcı bir niteliğin olduğu dikkatlerinden kaçmamıştır. Hümanizmin, insanlığın rafa kaldırılışı, yani Taoistlerin **Gerçek İnsan** dedikleri şeyin belirli özelliklerinin yok eldilmesi anlamına gelişi gibi, modern tıp da uzun vadede tabiatın yıkıma karşı çaresi olan doğal seçim kanununa insanın fazlaca karşı koymasına izin veren ve dolayısıyla da zorlayan bir sistemin gelişerek, insanı yozlaştırıp sağlığı ortadan kaldırması anlamına geliyor. Ölümün olmadığı bir dünyada yaşanıldığından, herkesin yarı-ölü olduğunu söylemek gerçekten bir abartma; fakat bu en azından bir eğilimdir ve bu bilim eninde sonunda kendi kuyusunu kazarak modern dünyanın («kimsenin elindeki geri alınmayacak» hükmünü doğrulayan) tezahürleri arasına katılacaktır. Fakat eğer tıp bilimi (birçok anlamda) insanın denetiminden kurtulmuşsa, bunun en büyük nedeni kazandığı sözde-Mutlak önemle, gerçekten Mutlak'la ilgili bir başka şeyin yerini almış olmasıdır. **MODERN DÜNYA, ESKİDEN HASTA RUHLARIN, TEDAVİSİNE ADANAN SAYISIZ ENERJİYİ BUGÜN HASTA BEDENLERİN TEDAVİSİNE HARCIYOR. İnsanlar, birkaç istisna hariç, her ruhun hasta olduğu bilinciyle yetiştirilirdi.** BİRÇOK RUHUN HASTA OLDUĞUNU VE SUÇLULARIN, DELİLERİN SÜREKLİ ARTTIĞINI MODERN ÖLÇÜLERİN DE KABUL ETTİĞİNİ SÖYLEMEYE GEREK YOK SANIRIM. Fakat kanuna itaat eden ve aklı başında olan ruhların büyük bir çoğunluğu şimdi sağlıklı sayılıyor ve pratik olarak hiçbir tedaviye ihtiyaçları olmadığı söyleniyor; bozulma'dan muaf oldukları kabul ediliyor. «Sağlıklı» denil enlerle çok sağlıklıları ayıran uçurum unutuldu ve genelde ruhun neye göre çok sağlıklı olduğu çok belirsizleşti ve son derece akılsız, baştan savma ahlâkçılıkları sonunda kuşkuculuk tepkisine yol açmaya mahkûm olan son birkaç yüzyılın kuşaklarında da durum pek belirli değil...

Öte yandan, eğer eski atalarımız ruhlarının hasta olduğundan bu derece emindilerse ve eğer bu hastalığın tabiatından çok iyi anladılarsa, bunun nedeni uygarlıklarının ruh sağlığı üzerine kurulup mükemmel ruh kavramı ile beslenmesidir. Üstelik yalnız da değiller, çünkü evrensel kurallara dayanan bu kavram -insanı sonsuz kaynak, Mutlak ve ebedî olan ile yeniden birleştirme durumunda olan din, eğer varlığının amacını unutacak derecede yozlaşmamışsa- eski dünyanın bir ucundan diğerine pek farklılık göstermiyordu. Dinin bu amacını koruduğu her yerde «en yüksek beşerî imkânlar» kavramı hep var olmuştur.

Bazı yapısal farklılıkları bir kenara bırakırsak, dünyanın bütün büyük dinleri, gerçekte insanın en önemli özelliğinin, İlk Insan'ın keyfiyetine ulaşıp, ruh sağlığını yeniden elde ederek **«Tanrı'nın Ülkesinin kendisiyle birlikte»** bulunduğunu bilmesi olduğunda birleşirler; **«arama»sına gerek yoktur, çünkü artık «bulmuştur»; «çalma»sına gerek yoktur, çünkü zaten «kapı açılmıştır» onun için; ve bu açıklıkta ayna gibi olan insan ruhu İlâhî Sıfat'ları yansıtabilir ve yaratılışı gereği «Tanrı'nın Suretinde» olabilir.**

İSLÂM AKİDESİNDE SIFATLAR, **CELÂL SIFATLARI VE CEMÂL SIFATLARI** DİYE İKİYE AYRILIR VE BU DİĞER DİNLERİN İLÂHÎ MÜKEMMELİYET [4] hakkındaki öğretilerine, açıkça olmasa bile belirsiz bir şekilde uyuyor. Bu yüzden beşerî düzlemde en üstün ideal Celâl, ruh güzelliği, kutsallık ve tevazzu [5]olarak

[4] Uzak Doğu geleneğinde Îlâhî Sıfatların bu iki hali sırasıyla **ejderha ve Anka kuşuyla** temsil edilirken, Greko-Romen geleneğinde **kartal ve tavus kuşuyla** temsil edilir.

[5] Hristiyanlıkta 'Celâl ve Cemal' gibi bu iki nitelik de Jesu-Maria ismiyle ifade edelir.

tanımlanabilir. Can'ın Ruh'la doğrudan bir ilişki kurmasından doğan bir kutsallık ve canın sınırlamalarından ancak «Ruhun huzuruna kabul edilen bir can»ın haberdar olmasından kaynaklanan bir tevazu.

Her teokratik uygarlıkta bu ideal, uygarlığın kaynaklandığı dinip kurucusu olan İlâhî Elçi'nin (Peygamber) şahsında ve arkadaşlarıyla, onların hemen arkasından gelen kadın ve erkekler kümesinde mevcuttur. Bu ideal onların mezarlarını ve hatta sonradan gelen Azizlerin mezarlarını kutsallaştırmıştır. **Bu durumda olan her türbe topluluğa başka bir hac ihtimali daha kazandırır.** Ayinlerde, şiirde, resim ve heykelde methedilir. Geometrik sembollerin diline çevrildiğinde, büyük tapınakların haşmet ve güzelliğinde dondurulmuş olarak durur, tartım ve uyum ortamına aktarılır, zengin ve fakir evlerinin merkezdeki toplu tapınma yerinin değişik şekil ve ölçülerde sürdürülüşü anlamına gelmesi gibi, bu müzik de toplumun bütün sınıflarının sahip olduğu kilise-dışı müziğe az çok mührünü vurur.

Kutsallık ve tevazu Haç'ın baş ve ayağıyla gösterilirken, Îlahî Salâbeti yansıtan adalet ve diğer faziletleri içine alan Celâl sol kol ile, İlâhî Rahmet'in bütün yansımalarını içeren Cemâl sağ kol ile ifade edilir. Daha ulvî bir anlamda belirsiz olarak bütün faziletleri ve kutsallığı içeren Celâl, Mutlak ve ebedî olanın bir yansıması olup Haç'ın düşey kısmı ile ifade edilirken, açıkça bütün faziletleri içerip Tanrı'nın sonsuz zenginliklerini *ve* cömertliğini yansıtan Cemâl yatay kısmın genişliği ile ifade ediliyor.

El ve ayakların bir merkezde kesişmesiyle Haç aynı zamanda birliğin bir ifadesi oluyor, bütün yönlere işaret ederken bütünlüğün bir ifadesi olduğu gibi. Burada Tek ve Bütün olan Tanrı'nın suretinde olma olgusunun başka bir yönü göze çarpıyor. Mükemmel olabilmek için, Can'ın mutlaka bir bütün olması gerekiyor. Aslında **«kutsallık», «bütünlük» ve «sağlık»** temelde aynı kelime; dilin farklılaşması sonucunda yapı ve anlam olarak **çok az değişmiş.** İçtenlik ve basitlik erdemleri bu mükemmeliyetten ayrılamaz. Zira herbiri kendi başına Can'ın bölünemezliğini anlatıyor.

İnsanın hastalığının başlıca sebebi, içinde bu dünya ile öte dünya arasındaki doğrudan bağlantının kopması ve bunun sonucu bütün yaratıkların mahkûm olduğu dışadönük dürtüyü tek başına denkleştirecek Kalb'in İlâhî manyetizmasını, Can'ın duyarlığını kaybetmesidir. Bir dairenin yarıçaplarının merkezden uzaklaştıkları ölçüde birbirlerinden ayrılmaları gibi, değişik ruhsal öğeler de birbirlerinden gittikçe uzaklaşır ve Can gittikçe basitliğini, içtenliğini, birliğini kaybeder. İsa'nın ilk emrindeki üslup, bu kronik ayrılmanın can alıcı çaresi oluyor. Dinin amacı insanın içindeki bütün ayrılıkları, ruhunu Kalb'in çekim alanına getirecek bir itki ile birleştirmektir; eğer bu bütün dinî ayinler için geçerli ise, ruhsal işlevi olan her şey için de geçerlidir. Örneğin, dinî bir sanat eserini seyrederken bütün ruh emredici bir çağrıya cevap verircesine bir araya geliyor. Parçalayıcı bir tepki söz konusu değil zira yeterince şaşırmıyoruz. Kutsal bir uygarlığın hakikati işte burada yatıyor; ruhun kendisini bir bütün halinde tutmasını ve korumasını sürekli taleb etmekte ve ruhların bu talebe verdiği cevapta geçmişin (bugüne göre) büyük üstünlüklerinden bilisi yatıyor. Çok küçük fakat yine de önemli bir örnek: Orta Çağların dans müziğini, hatta neşeli dansların müziğini dinlediğimizde, hiçbir şekilde ruhun bir parçasının diğerlerinden koptuğunu hissetmeyiz. Aksine bu tür müzik kadınların ve erkeklerin mutluluklarında unutamadıkları ve unutmak istemedikleri hayatın fâniliğini ve ölümün kesinliğini, büyüsel bir yolla hayal ettirir.

Bugünkü uygarlığımızın ruh üzerinde böyle talepleri yok: Bir avuç insan (bu tür geleneksel) «ilâçlar»a ne kadar güvenirse güvensin, modern dünya, hastalığı kontrol altına alacağına ona yaltaklanan bir sürü «antidot»la bu ilâçları izale etmektedir. ÇÜNKÜ ŞU KORKUNÇ GARİP BİR TECELLÎDİR: «KALITIM»A ALDIRMAYAN, BÜTÜN İNANCINI «ÇEVRE»YE BAĞLAYAN BİR UYGARLIĞIN TAKİP EDEBİLECEĞİ OLUMLU BİR ÇEVRE DE YOKTUR. Hatta bugün insanların sahip olduğu iyi yanların çoğunluğunun, içinde yaşamaya ve büyümeye mahkûm oldukları çevre tarafından mahvedilme tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu söylemek abartma sayılmaz. Eğitimleri, birçoğunun yapmak zorunda olduğu iş[6], giymek zorunda oldukları elbiseler [7]ve hepsinin de ötesinde, belki de, boş

---

[6] (5) Eğer geçmiş bugünün şahidi olabilseydi, modem dünyadaki geçim vasıtalarını görerek, «însan bunun için mi yaratıldı?» diye bağıracaktı.

[7] **Eskilerin de pekiyi bildikleri gibi elbiseler insan ruhunun ikinci yakın çevresidir ve onun üzerinde sayısız etkileri vardır. Uygarlıktan uygarlığa tamamıyla değişen elbiseler, her zaman için insanın**

zamanlarını geçirme yolları ve **«eğlenceleri, yalnızca Celâl ve Cemal duygularını bastırmak üzere değil, fakat aynı zamanda ruhî özü parçalara ayırarak birlik, basitlik ve içtenlik erdemlerini ortadan kaldırmak üzere hesaplanıyor.** «Bütünüyle orda» olma yönünde yetiştirilmek yerine, ruh bütün benliğini herhangi bir şeye nasıl vereceğini unutuyor; çünkü yaptığı perhizde onu bu işi tamamıyla denemeye itecek ya yok, ya da çok az. Çevresi bütün yönlerden «Benimle ne olur azıcık ilgilen!» diyerek onu çekmeye çalışan el kalabalığı gibi ve bu «eller» gittikçe artmakta ve talepleri saçmalaşmakta. Başka bir deyişle, modern dünya, ruh sağlığı bakımından yapılması gerekenlerin tam zıddının yürürlükte olduğu bir hastahaneye benzemektedir. Burada önemli olan doktorların «ellerini ruhlarından ne ölçüde yıkadıklarıdır.

Kutsal bilimlerin mütekabiliyetler arasında, bedenin merkezi olan kalb ile maddî dünyanın merkezi olan güneş arasındaki mütakabiliyet sayılabilir; hem kalb hem de güneş, bütün nesnelerin Merkezi olan Kalb'i simgeler Güneşin merkez oluşunun bilinişi ve onun simgelediği; dünyanın ve gezegenlerin güneşin etrafında dönüşünün bilinişinden çok zor ayrılır ve işte bu yüzden bazı eski çağlarda, bugün çağdaş astronomun bildiğinin bilinmesi hiç şaşırtıcı değildir. Ancak Kopernik'in zamanına kadar, gittikçe daha çok insan dünyanın güneş etrafında döndüğünü öğrendi ve öyle gözüküyor ki daha yüksek bir düzlemdeki «paralel» ve daha değerli bir bilgiyi kaybetme pahasına, alçak bir düzlemdeki bir bilgi parçasını benimsediler. **EĞER ESKİLER GENELDE DÜNYANIN GÜNEŞ ETRAFINDA DÖNDÜĞÜNÜ BİLMEDİLERSE, TANIM GEREĞİ DÜŞKÜN İNSANLARIN KAPILDIKLARI «İNSAN BEN'İNİN BAĞIMSIZ BİR MERKEZ OLDUĞU» YANILSAMASINA RAĞMEN DÜNYAYA TEKABÜL EDEN BİREYSEL RUHUN, İÇLERİNDEKİ GÜNEŞ ETRAFINDA DÖNDÜĞÜNÜ DE BİLEMİYORLARDI.** Bugün, insan ben'i Kalb'den ayrılığın nihaî noktasına yaklaşırken ve Kalb ile ruh arasındaki damarlar böylesine kütleşmişken ben'in (ego'nun) merkez olduğu yanılsaması ister istemez alabildiğine güçlenmiştir. Aslında Kopernîk'in «keşfini» «beşerî aydınlanma yolunun kilometre taşlarından biri» sayanların birçoğu, içerdeki Güneş'i büsbütün inkâr etmeseler bile derin şüphelere sahiptirler. Aşağı düzeyden bilginin elde edilmesi, ikisi arasındaki bağlantı göründüğünden de sıkı olsa bile mutlaka yüksek bilginin kaybını icap ettirmez. Fakat birisinin kazanılması ile diğerinin kaybı, insanın «uzmanlığının» ruhsal alandan maddî alana kaymasının inkâr edilemeyecek sonuçlarından biridir.

Uçuş, hastayı iyileştirme ve merkezî olan ile çevresel olanın bilinmesi, üst düzlemdeki bastırmaların alt -düzlemde gürültülü bir fazlalık halinde patlayabileceğini gösteren üç örnek. Şimdi kendi açısından bütün sorunu kuşatan dördüncü bir örneği ele alalım.

RUH BU DÜNYAYA AİT OLMADIĞI HALDE CAN BU DÜNYAYA AİTTİR; FAKAT BAŞLALANGIÇTA CAN İLE RUH ARASINDA GÖRELİ BİR SÜREKLİLİK SÖZ KONUSU OLDUĞUNDAN RUHÎ ÖZ'ÜN-canın en uç sınırında, kalbe en yakın noktada bulunan- **VE ZEKÂ'DAN RUH'UN IŞIĞINI ALMAK DURUMUNDA OLDUĞUNDAN BİR ANLAMDA «BU DÜNYADAN SAYILMAYAN» BELLİ BİR KISMI VARDIR. BU NOKTA, BAŞKA BİR ANLAMDA DA «BU DÜNYADAN» SAYILIR, ZİRA İŞLEVİ BU IŞIĞI CAN'IN DİĞER MELEKELERİNE AKTARMAKTIR, ÇÜNKÜ ZEKÂ'NIN GİZLENMESİ VE İKİ DÜNYA ARASINDAKİ SINIRLARIN MÜHÜRLENMESİYLE O, CAN YAKASINDA KALMIŞTIR.**

Tanrı'nın bir temsilcisi olarak dünyadaki şerefinin bir hatırlatıcısıydı. Fakat Batı Avrupa'da, diğer teokratik uygarlıkların elbiselerinin veya basit çıplaklığın itibariyle karşılaştırılabilecek elbiseleri bulabilmek için hemen hemen bin yıl geriye gitmemiz gerekiyor. Ortaçağın sonlarına doğru Hristiyanların elbiselerinde hâlâ tarz ve oran duygusunun var olduğu bir gerçek, fakat gelecek olanın kaçınılmaz habercisi, şüphe götürmez bir şekilde olağan, dünyevî bir işaret belirmişti. 16. yüzyılın ortalarından sonra, dünyanın diğer ülkeleri geleneksel giysilerine sadık kalırken Avrupai modalar aşırılık ve gösteriş nöbetine tutulmuştur; giderek Arapların «ateizmin fena kokuları» dedikleri ruhsal değerlerin öldüğü bir giysiye dönüşmüştü. Çağdaş modaların ruha karşı olan havası hakkında objektif bir fikir edinebilmek için, birçok uygarlığın dinî sanatlarında Cennet'teki kutsal Ruhların modern sanatçının ve çağdaşlarının giysilerinde en ufak bir uyumsuzluğa yer vermeden resmedildiklerini hatırlamak yeter. Bu şekilde modem sanatçı tarafından resmedilmiş bir giysiyi hayal edelim. Şurası açık ki, ne kadar «doğru» giyinirlerse, yani yüzyılımızın on yıllık gruplarını ne kadar sıkıcı bir şekilde yansıtırsa bu elbiseler, etkileri o kadar bozucu olacak.

Ruhî özün bu yüksek ve çok değerli kısmı, ruhun öte dünyaya yönelik değişik isteklerinden doğan üç erdemin; **İNANÇ, UMUT VE AŞK**'ın etki alanından başka bir şey değil. Şimdilik, diğer ikisini de bir anlamda içine alan en ortadakini ele alalım. Umut, insan hayatım belirli şartların yerine getirilmesi halinde bütün isteklerin karşılanabileceği bir yolculuk olarak görmek demektir. Bu amaca yalnızca öldükten sonra erişilmez; bir avuç ayrıcalıklı (çevrimin bu aşamasında ayrıcalıklı) kişi bu dünyada da amaçlarına ulaşabilirler. Her halükarda hayatın doğru yönde bir yolculuk olabilmesi için her ne kadar bunu yapmanın değişik yolları varsa da, yerine getirilecek şartların her zaman «akıntıya karşı» kürek çekmekle de ilgisi var. Dinlerin farklılığı dolayısıyla bu şartların bazıları bir insan grubu için kolayken, bazıları da başka bir insan grubu için kolay.
Her dinde insanlar arasındaki farklılıklara izin veren belirli bir ihtimal çemberi vardır. Daimi bir hac hayatı, yüzeyde, kutsal bir kitabı okumaktan veya Îlâhî isimleri zikrederek dünyadan el-etek çekmekten oldukça farklıdır. Dua yahut tefekkürden yahut da her ikisinden etkilenen, fakat insanın hayatını kazanmasını dışadönük bir yol olarak izleyen bir hayat ihtimali de var. Böyle bir hayat, zaman zaman ruhsal bir inziva veya bir hac ile engellenebilir de, engellenmeyebilir de. Kabuktaki ayrılıklar ne olursa olsun, amaç her zaman için aynı; **Ruh ile (kaybedilmiş) rabıtanın yeniden elde edilebilmesi için gereken Rahmet'e tapınmayla ulaşarak beşerce bireyselliğin aşılması.** Dinî isteğin en az olduğu anda, yani lanetlenme korkusuyla'yapılan asgarî tapınmada bile, bu amacın gözden kaçırılmadığını söylemek mümkün. Çünkü kurtuluş, takdîs'in anahtarı olan arınmaya yol açar.
Son zamanlara kadar dünyanın her tarafında insanın amacı hep buydu: akıntının yönü ister aşağı ister yukarı olsun, «kayıklar» sürekli akıntıya karşı gidiyordu. Fakat son ikiyüz yıl içinde -daha kesin bir tarih vermek çok zor- öyle bir zaman geldi ki, kayıkların başını doğru yönde tutmak için gereken asgarî güç bulunamadığından, akıntıyla birlikte geriye sürüklenen birkaç kayık birdenbire akıntıyla yüzyüze getirildiler. Mücadeleyi zorlaştıran bu şüphe, belirsizlik ve umutsuzluk ortamında, akıntının onları peşine takıp götürmesi hiç de zor olmadı. Başarı çığlıklarıyla **«nihayet biraz ilerlediklerini»** haykırdılar, akıntıya karşı kürek çekmek için mücadele edenleri de **«hurafenin prangasından kurtulmaya»** ve **«zamana uymaya»** davet ettiler. Çabucak yeni bir âmentü icad edildi ve iman ettikleri şeylerin gerçeğine nadiren inildiğinden, geçen bin yıllık çevrimde insanın «akıntıya karşı» olan gayretleri yani «gerici» veya «yozlaşmış» gayretleri tamamıyla boşunaydı, son derece amaçsızdı, yanlış yola sevkediciydi; fakat «bütün bu gericiler insanlığı cehaletin karanlığına garketmek için ne yaparlarsa yapsınlar, insanlığın içindeki ilerlemeci Öge gittikçe ilerleye yolunda savaşıyordu.» İşte böyle diye diye, bu yüzyılın başlarında bir politikacının **«dünyanın muhteşem sabahı»** dediği noktaya kadar geldik.
Bu arada, geçmişin seçkin insanlarını kendileriyle aynı çizgideymişçesine «öğretilerine ekleyerek her şeyi daha «makûl» yapıyorlardı. O zamanlar ilerleme şampiyonları olarak alkışlananlar yalnızca devrimciler değildi, büyük manevî şahsiyetlerin de alkışlandığı oluyordu. Görevlerinin insanları yaratılışlarındaki mükemmel hale döndürmek olduğu görmezlikten gelinerek Budha, İsa, Hz. Muhammed «zamanlarının çok ilerisinde» kabul ediliyorlardı.
Aslında kanıtlanan şey, **«İNSANIN UMUTSUZ YAŞAYAMAYACAĞI»** gerçeğiydi. İnsanlığın büyük bir çoğunluğu, Ebedî ve Ezelî olana doğru ilerlemekten vazgeçtikten (yani «dikey» ilerleme ihtimaline inanmaktan yüz çevirdikten), sonra, umutlarım belirsiz bir «yatay» ilerlemeye bağlamak zorunda kaldılar.
Agnostik (bilinmezcilik) **ve ateist, herhangi bir uzuvlarını kesip atabilirler, fakat Aşkın olana inanmayı redderek, normal işlevi Aşkın olana duyulan isteği körüklemek olan "ruhsal öğelerden kendilerini kurtaramazlar**. MODERN DÜNYADAKİ UYUMSUZLUĞUN EN BÜYÜK NEDENLERİNDEN BİRİ, LİDERLERİNİN VE DİĞERLERİNİN RUHLARINDA VAR OLAN İSTENMEYEN RUHÎ ÖZ İLE AÇIKLANABİLİR. Bu «öz»ün tehlikesi ruhun en değerli ve en güçlü öğeleri sözkonusu olduğunda daha da artıyor. Hatta ateistler ve agnostikler bir yana, modern Batı'da herhangi bir dini olan «düşün adamları»nın çoğunu tanımlayan soğuk yarı-agnostik din, ruhun üst pencerelerini açma ve onun büyük isteklerine yol verme kuvvetinden yoksun. **Bunun sonucu olarak ruh, geriye yani yasal dünya tutkularının ortasına düşüyor ve kendi haline bırakıldığında makul gerçekçiliğin ulaşabileceği mütevazı doyumları duygusal ve gerçekdışı düşlerle bastırarak çarpıklık ve kargaşa yaratıyor.** Bu, uçmayı reddeden veya uçamayan bir kuşun sürekli kendi kanatlarıyla yukarı doğru sıçramasına benziyor.

Gerçekte ruhun kanatları olan erdemlerden inanç diye kalan (hurafe), batıl-dinin evrim ve ilerlemeye olan katı taassubudur. Umut diye kalan ise, görmek istemediği yıkıntıların ortasında yükselen, çoğu tartışmalı [8] birtakım geleceğe yönelik **«insan başarıları»** dır. Bu iki hurafe de, insan aklını egemenliği altına alan ve amaçlarıyla kıyaslandığında son derece orantısız olan bir tutkuyla sürekli beslenmektedir. **Ruhu boş, dünyevî bir Mutlak macerası peşinde, delicesine, sevdadan sevdaya sürükleyen bu tutku, insanın İlâhî olana duyduğu susuzluğun dünyaya yöneltilmesinden başka bir şey değildir.** Yoğunluğunu yitirmesinin nedeni de böylesine tersyüz edilmiş olmasıdır.

Kaynakça

Martin Lings trc. Enes HARMAN, Ufuk UYAN Antik İnançlar Modern Hurafeler [Kitap]. - Yeryüzü Yayınları, İstanbul., s.37-55

[8] Okuryazarlıktaki genel artış ile dayak ve ölüm cezasının yaygın bir şekilde kaldırılmasında örneğin. Genelde iyi olduklarına şüphe olmayan bu **«başarılar»** ın diğerleri, örneğin kölelik, örneğin menenjitten ölen birisinin ayak başparmağındaki nasırın alınması gibi önemsiz şeylerdir. Bu çağımızın gayrimenkullerini inkâr etmek olarak anlaşılmamalı ki bunlar gelecek bölümün konusunu oluşturuyor; fakat önceden de belirtildiği gibi bunlar yenilik şampiyonlarının dikkatinden kaçıyor.